

Vabariigi Valitsuse määruse „Elva linna, Konguta valla, Palupera valla, Puhja valla, Rannu valla ja Rõngu valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Elva linna, Konguta valla, Palupera valla, Puhja valla, Rannu valla ja Rõngu valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärgiks on Eesti haldusterritoriaalse korralduse muutmise uue haldusüksuse moodustamisel kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi ka *omavalitsus*) volikogude algatusel. Eelnõu toetub omavalitsuste initsiatiivile algatada omaalgatuslikult omavalitsuste ühinemine moodustamaks tugevam, võimekam ja jätkusuutlikum omavalitsusüksus.

Eestis on hetkel 15 maakonda ning 213 omavalitsust, mis jagunevad 183 vallaks ja 30 linnaks. Eelnõuga muudetakse haldusterritoriaalset korraldust Tartu maakonnas (Elva linna, Konguta valla, Rannu valla, Rõngu valla ja Puhja valla osas) ja Valga maakonnas (Palupera valla osas), mille käigus moodustub viie Tartu maakonna koosseisu ja ühe Valga maakonda kuuluva omavalitsusüksuse ühinemise teel üks uus omavalitsusüksus. Hetkel kuulub Tartu maakonda kolm linna ja 19 valda, pärast haldusterritoriaalse korralduse muutmist jääb maakonda kaks linna ja 16 valda; Valga maakonda kuulub hetkel kaks linna ja üksteist valda, pärast haldusterritoriaalse korralduse muutmist jääb maakonda kaks linna ja kümme valda. Omavalitsuste koguarv Eestis väheneb kavandatavate muudatuste tulemusena viie omavalitsuse võrra 208-le, kokku 179 valda ja 29 linna^{1,2}.

Ühinevad omavalitsused on³:

- 1) Elva linn (pindala 9,9 km² ja rahvaarv 5743),
- 2) Rõngu vald (pindala 164,2 km² ja rahvaarv 2744),
- 3) Puhja vald (pindala 167,5 km² ja rahvaarv 2249),
- 4) Rannu vald (pindala 158,0 km² ja rahvaarv 1554),
- 5) Konguta vald (pindala 107,6 km² ja rahvaarv 1415),
- 6) Palupera vald (Astuvere, Astra, Hellenurme, Mäelooga, Palupera, Pastaku ja Urmi küla, pindala 42,0 km² ja rahvaarv 537).

Eelnõuga rahuldatakse sisuliselt Elva linna, Konguta valla, Rannu valla, Rõngu valla, Puhja valla ja Palupera valla Astuvere, Astra, Hellenurme, Mäelooga, Palupera, Pastaku ja Urmi küla osas esitatud taotlused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks ning moodustatakse

¹ Arvestades vaid eelnõus esitatud ühinemist. Vabariigi Valitsuse 21.07.2016 määruste nr 82 ja 83 ning 22.12.2016 määruste nr 151-153 jõustumisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis kümne omavalitsuse võrra 203-le, kokku 175 valda ja 28 linna. Vabariigi Valitsusele esitatud Elva valla, Kanepi valla, Lahemaa valla, Põhjaranniku valla, Rakvere valla, Saaremaa valla, Tapa valla, Valga valla, Viljandi valla ja Vinni valla moodustamisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis 30 omavalitsuse võrra 173-le, kokku 148 valda ja 25 linna.

² Kuna taotletud haldusterritoriaalse korralduse muudatus jõustub 15. oktoobri 2017 toimuva korraliste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste käigus koos teiste haldusreformi käigus läbiviidatavate ühinemistega, siis muutub omavalitsuste koguarv ning valdade ja linnade arv veelgi.

³ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. detsembri 2016 seisuga.

nimetatud valdade ühinemise teel uus haldusüksus nimega Elva vald (kogupindala 649,2 km², rahvaarv 14 245⁴).

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna nõunik Kaie Kungas (e-post kaie.kyngas@rahandusministeerium.ee; tel 611 3080), eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid ka regionaalarengu osakonna õigusnõunik Olivia Taluste (e-post olivia.taluste@rahandusministeerium.ee; tel 611 3092) ja regionaalhalduse osakonna nõunik Ave Viks (e-post ave.viks@rahandusministeerium.ee; tel 611 3079).

Eelnõu õiguslikku kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi õigusosakonna jurist Heili Jaamu (e-post heili.jaamu@fin.ee; tel 611 3645). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeletoimetaja Sirje Lilover (e-post sirje.lilover@fin.ee; tel 611 3638).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Eesti Keskerakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu valitsusliidu aluspõhimõtete 2016-2019. aasta 8. peatüki eesmärgiga „Kohalike omavalitsuste otsustusõiguse ja vastutuse suurendamiseks ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel viime ellu haldusreformi“.

Samuti on eelnõu suunatud haldusreformi seaduse § 1 lõikes 2 sätestatud haldusreformi eesmärgi ja § 1 lõike 3 täitmisele, kuna ühinemise tulemusena moodustatakse omavalitsus, kes vastab haldusreformi seaduses sätestatud omavalitsusüksuse soovitusliku suuruse kriteeriumile (omavalitsuses elab üle 11 000 elaniku).

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ kehtivat redaktsiooni, avaldamismärkega RT I, 29.08.2014, 16, Tartu ja Valga maakonda käsitlevas osas.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb viiest paragrahvist, millega muudetakse haldusterritoriaalset korraldust, määratakse uuele haldusüksusele nimi ja piirid, muudetakse Palupera valla külade maakondlikku kuuluvust ning korraldatakse piiride kandmine riigi maakatastri kaardile. Eelnõuga muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“. Eelnõus sätestatakse haldusterritoriaalse korralduse muutmise jõustumise aeg.

Ülevaade ühinemismenetlusest ja läbirääkimistest

Elva Linnavolikogu tegi 14. detsembril 2015 otsusega nr 67 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamine ning ettepaneku tegemine ühinemisläbirääkimiste alustamiseks“

⁴ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. detsembri 2016 seisuga, ühinemise hetkeks on muutunud.

ettepaneku ühinemisläbirääkimiste alustamiseks Konguta, Nõo, Puhja, Rannu, Rõngu, Palupera ja Puka vallavolikogudele. Palupera vald nõustus läbirääkimistega Palupera Vallavolikogu 8. jaanuari 2016 otsusega nr 1-2/3 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise üle läbirääkimiste alustamisega nõustumine“. Puka vald nõustus läbirääkimistega Puka Vallavolikogu 7. jaanuari 2016 otsusega nr 3 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise üle läbirääkimiste alustamisega nõustumine“. Rõngu vald nõustus läbirääkimistega Rõngu Vallavolikogu 21. jaanuari 2016 otsusega nr 2 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise üle läbirääkimiste alustamisega nõustumine“. Konguta vald nõustus läbirääkimistega Konguta Vallavolikogu 27. jaanuari 2016 otsusega nr 80 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise üle läbirääkimiste alustamisega nõustumine“. Rannu vald nõustus läbirääkimistega Rannu Vallavolikogu 4. veebruari 2016 otsusega nr 1 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise üle läbirääkimiste alustamisega nõustumine“. Nõo vald keeldus Nõo Vallavolikogu 28. jaanuari 2016 otsusega nr 79 ning Puhja vald keeldus Puhja Vallavolikogu 27. jaanuari 2016 otsusega nr 7.

Puhja Vallavolikogu soovis septembris läbirääkimistega ühineda ja tegi Puhja Vallavolikogu 14. septembri 2016 otsusega nr 30 ettepaneku läbirääkimiste alustamiseks haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks Elva Linnavolikogule, Konguta Vallavolikogule, Rannu Vallavolikogule, Rõngu Vallavolikogule, Palupera Vallavolikogule ja Puka Vallavolikogule. Elva Linnavolikogu nõustus 26. septembri 2016 otsusega nr 1-3/67, Konguta Vallavolikogu nõustus 16. septembri 2016 otsusega nr 119, Rannu Vallavolikogu nõustus 27. septembri 2016 otsusega nr 36, Rõngu Vallavolikogu nõustus 6. oktoobri 2016 otsusega nr 30, Palupera Vallavolikogu nõustus 20. septembri 2016 otsusega nr 28 ja Puka Vallavolikogu nõustus 23. septembri 2016 otsusega nr 62.

Palupera vald oli kuni septembrini 2016 kaasatud ühinemisläbirääkimistes kahel suunal - Elva ja Otepää (Sangaste ettepanekul). Septembris korraldati kogu valla territooriumil külade lõikes “meelsuse” küsitlus, et selgitada välja, millises suunas soovivad ühinemist kohalikud elanikud. Küsitluse tulemustest selgus, et Nõuni piirkonna (külad Lutike, Makita, Neeruti, Nõuni, Päidla ja Räbi) elanike soov on ühineda Otepää suunal (88% hääletanutest eelistas Otepää suunda) ning Hellenurme piirkonna (külad Astuverre, Atra, Hellenurme, Mäelooga, Palupera, Pastaku ja Urmi) elanikud soovivad ühinemist Elva suunal (86% hääletanutest eelistas Elva suunda). Hellenurme piirkonnas eristus teistest Miti küla, mille elanike soov oli ühineda Otepää suunal (73% hääletanutest). Küsitlustulemustest lähtudes otsustas Palupera Vallavolikogu 20.09.2016 (volikogu otsusega nr 26) lõpetada läbirääkimised omavalitsuste ühinemiseks Otepää suunal ning algatada territooriumiosa, täpsemalt Lutike, Makita, Neeruti, Nõuni, Päidla, Räbi ja Miti külade, üleandmise menetlusega Otepää vallale (Palupera Vallavolikogu 20.09.2016 otsus nr 27).

Puka Vallavolikogu otsustas 2. detsembri 2016 otsusega nr 71 lõpetada läbirääkimised.

Lähtudes läbirääkimiste ning menetlustoimingute tulemustest, võtsid Elva Linnavolikogu, Konguta Vallavolikogu, Rannu Vallavolikogu, Rõngu Vallavolikogu, Puhja Vallavolikogu ja Palupera Vallavolikogu 14. detsembril 2016 vastu otsused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgil moodustada Elva valla, Konguta valla, Rannu valla, Rõngu valla, Palupera valla ja Puhja valla ühinemisel uus haldusüksus Elva vald.

Omavalitsused toovad välja, et ajalooliselt on ühinevad vallad omavahel tihedalt seotud olnud, kuigi valdade territooriumitel asuvate kihelkondade piirid on aja jooksul muutunud. Üks Eesti vanemaid kihelkondi- Rannu kihelkond- hõlmas tänast Rannu valla ja lõunanurk

praeguse Rõngu valla loodenurga territooriume. Konguta vald kuulus Puhja kihelkonda, Rõngu kihelkonna ala hõlmas enamiku praegusest Rõngu vallast, osa Palupera vallast (Hellenurme piirkond) ja Elva lõunaosa. Teised Palupera külad kuulusid Otepää kihelkonda.

Geograafilisest paiknemisest tingituna on ühinevad omavalitsused olnud juba varasemalt funktsionaalselt seotud Elva linnaga. Ajalooliselt kujunes raudteeühendus marsruudil Tartu-Elva-Palupera-Puka-Valga-Riia (raudteeühendus loodi 1887. a), mis ühendab ka tänapäeval Elva piirkonda praegu Valga maakonda kuuluva Palupera vallaga. Elva linna kujunemine on otseselt seotud raudteeühenduse loomisega ning Elva raudteejaama rajamisega (1889. a).

Ühinevate omavalitsuste koostöö on olnud varasemalt aktiivne peamiselt sotsiaal- ja haridusvaldkonnas ning huvihariduses. Kuna kõikides nimetatud omavalitsustes pole võimalik omandada gümnaasiumiharidust, siis näiteks paljud Palupera valla lapsed käivad juba praegu Rõngu või Elva koolides. Huviharidust pakuvad ühinemispirkonnas näiteks Elva Muusikakool ja FC Elva Jalgpalliklubi viib treeninguid läbi Elvas, Rõngus ning Paluperas, lisaks koolides töötavad huvialaringid.

Koostöö toimub ka läbi mitmete sihtasutuste – näiteks Vapramäe-Vellavere-Vitipalu Sihtasutus, ühiselt on piirkonnas turismi arendamiseks loodud MTÜ Elva Puhkepiirkond.

Konguta, Hellenurme piirkonna (Palupera vald), Rõngu ja Rannu elanike jaoks on Elva lähim linn, kus on võimalik saada erinevaid teenuseid – näiteks perearstiteenust, Elvas asub haigla, notar, kaubandus. Elva Tarbijate ühistu omab poode kõikides ühinevates omavalitsustes.

Ühinemispirkonna omavalitsustel on mitmed sarnased väljakutsed. Rahvastiku vähenemine ja vananemine ning sellest tulenevalt suurenev surve omavalitsuste eelarvetele, mitmekesiste ja kvaliteetsete kohalike avalike teenuste pakkumise madal võimekus ja ettevõtlus- ja turismipotentsiaali vähene rakendamine. Kõiki eespool nimetatud probleeme püüab omavalitsuste ühinemine leevendada või lahendada.

Konguta, Rannu ja Rõngu vald kuuluvad Elva linna toimepiirkonda (st. nad on Elva kui keskuse mõjualas), ka Valga maakonnas asuva Palupera valla Hellenurme kant on töörande tõttu Elvaga tihedalt seotud⁵. Puhja valla ja Sangla kandi (Rannu vald) elanike jaoks on tõmbekeskus pigem Tartu. Kogu piirkonna suurimateks ja olulisemateks tööandjateks on Enics Eesti AS, Elva Tarbijate Ühistu, OÜ Põltsamaa Meierei Juustutööstus ja Promens AS. Ühes toimepiirkonnas asuvate omavalitsuste ühinemine loob eeldused, et ühinemisest tulenevat kõrgemat finants- ja haldussuutlikkust saab rakendada piirkonna ühtlaseks arendamiseks. Halduskorralduse muutumine aitab kaasa ühinenud omavalitsuse tasakaalustatud ja terviklikule arengule ning tagab ühtse juhtimise, mis on eelduseks kohaliku omavalitsuse jätkusuutlikule tegevusele ning majandusliku potentsiaali kasvule, sealhulgas võimekusele osaleda pikaajalises planeerimises ja ühisprojektides. Omavalitsuste ühinemisega soovitakse moodustada jätkusuutlik ja tervikliku ruumistruktuuriga vald, mida iseloomustab hästi toimiv teenuskeskuste võrgustik, head transpordiühendused ja kõrge arengupotentsiaal ühtse piirkonnana.

Omavalitsuse suurem eelarve võimaldab paremini maandada finantsriske ning koondada ressursse prioriteetsete tegevuste kiiremaks ja kvaliteetsemaks läbiviimiseks. Ühise territoriaalse planeerimisega tagatakse ratsionaalsem investeeringute kavandamine ja

⁵ A. Tõnurist, M. Servinski, Ü. Valdma "Toimepiirkondade määramine" (2014) Statistikaameti kogumik lk. 25

elluviimine, sihipärasem ja otstarbekam ressursikasutus. Suuremas omavalitsuses on võimalik osutada ka selliseid teenuseid, mille sihtrühm eraldiseisvate valdadena/linnana on liiga väike ning viia ellu detsentraliseeritud juhtimist, st kohaliku kogukonna kaasamist juhtimisse ning kogukonnateenuste arendamist koostöös. Ühinemise tulemusel väheneb piirkonnasisene rivaliteet, ühiselt on võimalik optimaalselt planeerida piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut (lasteaiad, koolid, huviharidus, sotsiaalasutused, vaba aja ja sportimisvõimalused) tagades nende teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi kõigis piirkondades, ühinemine võimaldab kaotada omavalitsuste omavahelised arveldused.

Ühinemisläbirääkimiste käigust avalikkuse ja asjaosaliste teavitamiseks loodi Elva linnavalitsuse veebilehe juurde läbirääkimiste infolehekülg, kus avalikustati kogu läbirääkimistega seonduv dokumentatsioon ja teave. Septembris 2016 anti välja ühinemisleht, mis sisaldas ühinemislepingut ja lepingu lisasid ja ühinemisteemalisi artikleid. Ühinemisleht ilmus Elva linnas ning Konguta, Palupera, Rannu ja Rõngu vallas. Kuna Puhja vald liitus ühinemisprotsessiga hiljem, siis Puhja vallas postitati ühinemisleht oktoobris 2016. Lehed toimetati otsepostitusteenusega kõikidesse piirkonna postkastidesse, levitati raamatukogudes, rahvakoosolekutel ning internetis ühinevate omavalitsuste veebilehtedel. 2016. aasta septembris- oktoobris toimusid rahvakoosolekud, mille eesmärk oli avaliku arutelu formaadis tutvustada ühinemislepingu eelnõud ja selle lisasid ning koguda tagasisidet.

Ühinemislepingu eelnõu ja lisad avalikustati 5.–25. septembrini Elva linnas ning Konguta, Palupera, Rannu ja Rõngu vallas. Seoses Puhja ühinemisega läbirääkimistesse pikendati avalikku väljapanekut ning täiendatud leping koos lisadega (lisatud Puhja valla nimi ning Puhja valla investeeinguobjekt) oli kõikides ühinevates omavalitsustes avalikustatud kuni 31. oktoobrini 2016. Kokku laekus 138 ettepanekut või kommentaari. Kõik saabunud ettepanekud ja kommentaarid vaadati läbi juhtkomisjoni poolt (07.10, 02.11 ja 15.11) ning koostatud õiend edastati volikogudesse kinnitamiseks.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõike 8 ja § 9 lõike 6 punkti 3 kohane elanike küsitlus viidi läbi 9-13. novembril 2016. Elva linnas ning Konguta ja Puhja vallas toimus elektrooniline küsitlus 9. ja 10. novembril (VOLIS keskkonna kaudu). Küsitluspunktides toimus küsitlus 11. ja 13. novembril. Küsitlusel sai avaldada arvamust ka ühinenud omavalitsuse nime valikul (Elva vald või Lääne-Tartumaa vald).

Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused

	Hääleõiguslike elanike arv	Vastanuid	Osaluse %	JAH	%	EI	%
Elva	4721	176	3,7	140	79,5	26	14,8
Konguta	1162	70	6,0	32	45,7	38	54,3
Palupera	871	44	5,1	41	93,2	3	6,8
Puhja	1865	135	7,2	101	74,8	30	22,2
Rannu	1325	51	3,8	31	60,8	19	37,3
Rõngu	2237	115	5,1	84	73,0	30	26,1
Kokku	12 181	591	4,9	429	72,6	146	24,7

Allikas: Elva linna ning Konguta, Palupera, Puhja, Rannu ja Rõngu valla volikogude otsused elanike küsitluste tulemuste kinnitamiseks.

Omavalitsuse nime valikul eelistati kõikides omavalitsustes Elva valla nime.

Elva Linnavolikogu esitas 16.12.2016 kirjaga nr 1-5/229, Konguta Vallavolikogu esitas 16.12.2016 kirjaga, Rannu Vallavolikogu esitas 16. detsembri 2016 kirjaga nr 8-7/907, Rõngu Vallavolikogu esitas 16. detsembri 2016 kirjaga nr 1-12/1120, Palupera Vallavolikogu esitas 16. detsembri 2016 kirjaga nr 7-6/734 ja Puhja Vallavolikogu esitas 16. detsembri 2016 kirjaga nr 1-2/21 Tartu ja Valga maavanematele taotluse haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks koos Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 9 lõike 9 kohaste dokumentidega. Valga maavanem edastas 21.12.2016 kirjaga nr 12-1/16-1792-1 oma seisukoha Rahandusministeeriumile, milles toetab kavandatavat ühinemist ja leiab, et ühinemislepingust nähtuvad ühinemise eesmärgid ning ühinemise korraldus ja tingimused on põhjendatud. Samuti on asjakohased ühinemislepingu seletuskirjast ja muudest lisadest ilmnevad argumendid haldusterritoriaalse korralduse muutmise vajaduse põhjendatuse, territooriumi suuruse ja alaliste elanike arvu kohta. Tartu maavanem edastas 12.12.2016 kirjaga nr 1-2/3867-1 oma seisukoha koos maavanemale esitatud ühinemisdokumentatsiooniga Rahandusministeeriumile. Tartu maavanem toetab algatatud ühinemist.

Rahandusministeerium on omavalitsusüksuste esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlused koos lisadega läbi vaadanud ning toetab taotluses esitatud omavalitsuste haldusterritoriaalse korralduse ja sellega seotud piiride muutmist. Esitatud dokumendid on kooskõlas kehtivatest õigusaktidest tulenevate nõuetega.

Vabariigi Valitsuse nõustamiseks haldusreformi seaduse § 5 lõike 4 alusel moodustatud Lõuna-Eesti piirkondlik komisjon arutas esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmisega seonduvat 21. detsembri 2016 koosolekul, Komisjon toetab algatatud ühinemist, mille tulemusena moodustatakse omavalitsusüksuse soovituslikule suurusele vastav omavalitsus.

Eelnõu § 1 lõikega 1 muudetakse haldusterritoriaalset korraldust selliselt, et Elva linna, Konguta valla, Rannu valla, Rõngu valla, Puhja valla ja Palupera valla (Astuverre, Astra, Hellenurme, Mäelooga, Palupera, Pastaku ja Urmi küla osas) ühinemise teel moodustatakse uus kohaliku omavalitsuse üksus Elva vald.

Nimetatud valdade volikogud otsustasid 14. detsembril 2016 tehtud ostustega taotleda haldusterritoriaalse korralduse muudatust ning kinnitasid ühinemislepingu. Ühinemislepingu punktiga 4.2 on sätestatud, et uus kohalik omavalitsus on avalik-õiguslik juriidiline isik nimega Elva vald, keskusega Elva linnas. Ühinemislepingu punktis 7.5 on sätestatud, et igapäevaselt vajalike avalike teenuste osutamiseks ning piirkondade ja vallakeskuse sidususe tagamiseks moodustatakse valla kohatasandil teenuskeskused, kus on tagatud vähemalt esmane nõustamisteenus ja sotsiaalteenus. Teenuskeskuste staatus, funktsioonid, teenuste nimekiri ning teenistujate ameti- ning töökohad määratakse kindlaks valla ametikohtade struktuuris. Teenuskeskused luuakse Konguta, Palupera, Puhja, Rannu ja Rõngu piirkonda

Ühinevate omavalitsuste ühinemisdokumentid koos ühinemislepinguga on kättesaadavad: <http://delta.andmevara.ee/tartu/dokument/830778>.

Eelnõu § 1 lõikega 2 määratakse uue moodustuva haldusüksuse nimeks „Elva vald“.

Ühinenud omavalitsuse nime küsimuses olid juhtkomisjonis valikuvariantidena Elva vald, Võrtsjärve vald ning Lääne-Tartumaa vald. Kohanimenõukogu vallanimede rakkerühm soovitas valla nimena nimetust „Elva vald“, sest Elva linn saab tulevase valla keskuseks,

vallakeskuse nimi on hea kohanimepõhimõtte kui ühtegi domineerivat, kogu piirkonda katvat vana piirkonnanime ei ole, Elva linn asub mitme senise valla ristumiskohas olles seega sümbolne ning „Elva“ on nimena tuntud. Uue omavalitsuse nime eelistust küsiti elanike küsitlusel, mille käigus Elva valla nime toetas 74,8% küsimusele vastanutest ning Lääne-Tartumaa valla nime 25,2% vastanutest. Kuna kõikides ühinevates omavalitsustes oli toetus nimevariandile “Elva vald” suurem, otsustati Elva valla nime kasuks.

Kohanimenõukogu nõustus 20. detsembri koosolekul kavandatava haldusüksuse nimevalikuga ning märkis, et Elva linn on tulevase valla keskus. Valla nimetamine vallakeskuse järgi vastab kohanimepõhimõtetele ja on sobiv võimalus, kui ühinejaid ei seo suurema piirkonna nimi. Elva on ühinejate mõtteline keskpunkt, tuntud vana kohanimi.

Eelnõu §-ga 2 arvatakse Palupera vald Astuvere, Astra, Hellenurme, Mäelooga, Palupera, Pastaku ja Urmi küla osas Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7¹ lõike 5 alusel Valga maakonna koosseisust Tartu maakonna koosseisu.

Eelnõu §-ga 3 määratakse uue haldusüksuse piir ning seatakse Maa-ametile ülesandeks korraldada uute piiride kandmine riigi maakatastri kaardile.

Eelnõu §-ga 4 muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Tartu maakonna linnade loetelust jäetakse välja sõna „Elva“ ja valdade loetelust jäetakse välja sõnad „Konguta“, „Rannu“, „Rõngu“ ja „Puhja“ ning Valga maakonna valdade loetelust sõna „Palupera“.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse eelnõu määrusena ja selle §-de 1, 2 ja 4 jõustumise tähtpäev. Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikele 1 jõustub Vabariigi Valitsuse määrus haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, kuid §-d 1, 2 ja 4, mille järgi moodustatakse Elva linna ning Konguta, Rannu, Rõngu, Puhja ja Palupera valla ühinemisel Elva vald ja sellest tulenevalt muudetakse haldusüksuste nimistut, jõustuvad ühinenud Elva Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Haldusreformi eesmärgiks on:

- a) võimekus pakkuda inimestele paremaid avalikke teenuseid (so teenuseosutamise potentsiaali kasv)
- b) tagada piirkondade konkurentsivõime kasv
- c) täita iseseisvalt neile seadusega pandud ülesandeid

Arvestades haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärkide ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet on Elva linna, Konguta valla, Rannu valla, Rõngu valla, Puhja valla ja Palupera

valla (Astuvere, Astra, Hellenurme, Mäelooga, Palupera, Pastaku ja Urmi küla osas) ühinemisel üheks omavalitsusüksuseks positiivne mõju haldusreformi eesmärkide täitmisele järgmiste asjaolude lõikes⁶.

Ajalooline põhjendus

Tulenevalt ajaloolisest seotusest on ühinevate omavalitsuste elanikud olnud läbi lähiajaloo sotsiaalselt ja majanduslikult seotud. Toimib tööranne, kasutatakse omavalitsuste teenuseid ning tihedalt suheldakse nii organisatsioonide kui eraisikute tasandil.

Ajalooliselt on ühinevad vallad ja Elva linn omavahel tihedalt seotud. Kihelkondade piirid on aja jooksul muutunud, üks Eesti vanemaid kihelkondi - Rannu kihelkond- hõlmas tänast Rannu valla ja kihelkonna lõunanurk praeguse Rõngu valla loodenurga territooriume. Konguta vald kuulus Puhja kihelkonda, Rõngu kihelkonna ala hõlmas enamiku praegusest Rõngu vallast, osa Palupera vallast (Hellenurme piirkond) ja Elva lõunaosa. Teised Palupera külad kuulusid Otepää kihelkonda. Geograafilisest paiknemisest tingituna on ühinevad omavalitsused olnud juba varasemalt funktsionaalselt seotud Elva linnaga. Ajalooliselt kujunes raudteeühendus marsruudil Tartu-Elva-Palupera-Puka-Valga-Riia (raudteeühendus loodi 1887. a), mis ühendab ka tänapäeval Elva piirkonda praegu Valga maakonda kuuluva Palupera vallaga. Elva linna kujunemine on otseselt seotud raudteeühenduse loomisega ning Elva raudteejaama rajamisega (1889. a).

Ühinemise mõju elanike elutingimustele ja elanike ühtekuuluvustunne

Kuus ühinevat omavalitsust on oma senistes arengusuundades väärtustanud head ja turvalist elukeskkonda ja samal suunal plaanitakse jätkata ka uues moodustuvast omavalitsuses. Ühinevad omavalitsused näevad ühinemises võimalust elanike elutingimuste parandamiseks näiteks läbi paremate avalike teenuste pakkumise. Omavalitsuste vaheline koostöö on toimunud aktiivselt ka ühinemise eelsel perioodil. Hästi iseloomustavad seda näited huvihariduse- ja kultuurivaldkonnas, sest paljud Palupera, Rõngu, Puhja, Konguta ja Rannu valla lapsed käivad huvikoolis Elvas, kultuurikollektiivide liikmed on pärit erinevatest omavalitsustest ning koostööd on tehtud sotsiaalvaldkonna projektides.

Ühtekuuluvustunnet aitavad tugevdada ühised üritused ja ettevõtmised, millega on ühinemispirkonnas juba algust tehtud. Näiteks toimus novembris 2016 ühinevate omavalitsuste ühine kultuurikollektiivide galakontsert, mis oli väga menukas.

Ühinemise mõju avalike teenuste osutamise kvaliteedile ja haldussuutlikkusele

Avalike teenuste osutamise kvaliteedi parandamine ning haldussuutlikkuse tõstmine on olnud ühinevate jaoks olulised teemad kogu ühinemisprotsessi jooksul. Seetõttu seati muu hulgas ühinemise eesmärgiks uue omavalitsuse võimekuse kasv, kvaliteetsete avalike teenuste pakkumine, piirkonna arengueelduste kasutamine ja ühtlasem piirkondlik areng. Ühinemise teel moodustunud omavalitsus väärtustab kogukondade jätkusuutlikku arengut, head elukeskkonda ja traditsioonide püsimist. Oluline on, et kõigile elanikele on kättesaadavad kvaliteetsed avalikud teenused. Piirkondadesse luuakse teenuskeskused, et tagada esmane nõustamine ja sotsiaaltöö pakkumine inimese elukohale lähedal. Suuremas omavalitsuses on võimalik osutada ka selliseid teenuseid, mille sihtrühm eraldiseisvate valdadena/linnana on liiga väike ning viia ellu detsentraliseeritud juhtimist, st kohaliku kogukonna kaasamist juhtimisse ning kogukonnateenuste arendamist koostöös. Ühinemise tulemusel väheneb piirkonnasisene rivaliteet, ühiselt on võimalik optimaalselt planeerida piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut (lasteaiad, koolid, huviharidus, sotsiaalasutused, vaba aja ja sportimisvõimalused) tagades nende teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi kõigis

⁶ Alljärgnev hinnang tugineb eksperthinnangule, mis on haldusreformi ettevalmistamiseks moodustatud Lõuna-Eesti piirkondliku komisjoni poolt heaks kiidetud.

piirkondades.

Lepinguosaliste ametiasutuste hallatavad asutused antakse üle valla alluvusse ning ametiasutuste (vallavalitsuste ja linnavalitsuse) tegevus korraldatakse umber, et tagada suutlik ja toimiv omavalitsus. Juhtimisstruktuuri kujundatakse uues omavalitsuses lähtuvalt eesmärgist, et ühinenud omavalitsuses tekiks rohkem valdkondlikku spetsialiseeritust. Praegu nähakse probleemi kitsalt spetsialiseeritud ja vajaliku haridustaustaga, samuti vajalike juhtimiskogemustega ametnike nappuses, sest mastaapide muutumine suurendab hüppeliselt nõudmisi teenistujate kvalifikatsioonile.

Ühinemise mõju demograafilisele situatsioonile

Uues tekkivas omavalitsuses on praeguste andmete põhjal kokku 14 245⁷ elanikku, kõikide ühinevate omavalitsuste rahvastik on pidevas vähenemises, kõige väiksem on vähenemine aastatel 2014-2016 olnud Konguta valla puhul (-0,4%), kõige rohkem on vähenenud Rannu ja Puhja valla rahvaarv (-2,3%).

Ühinevates omavalitsustest on tööealisi elanikke (vanuses 19-64) 59,2 % rahvastikust. Kõige suurem on tööealiste osakaal Konguta valla rahvastikus (62,8%), kõige vähem on tööealisi Elva linnas (56,6%). Kooliealisi lapsi ja noori on kõige enam Palupera vallas (14,6%), samas väikelapsi (vanuses 0-6) on Paluperas võrreldes teistega just kõige vähem (5,2%). Kooliealisi lapsi on kõige vähem Puhja vallas (11%). Väikelaste osakaal omavalitsuse kogurahvastikust on kõige kõrgem Elva linnas (8,4%).

Piirkonnas sünnib igal aastal ligi 160 last, mis võimaldab kavandada lasteaedade ja koolide tööd jätkusuutlikult. Samas nõuab tähelepanu ka eakatele suunatud teenuste pakkumine, näiteks sotsiaaltransport ja –teenused.

Ühinemine ise otseselt demograagilist situatsiooni ei paranda, kuid positiivseid muutusi on võimalik mõjutada edasiste poliitiliste valikutega – erinevad toetused, elukeskkonna arendamine, ettevõtluskeskkonna paranemine sellega kaasnev uute töökohtade teke ja palgataseme paranemine.

Ühinemise mõju transpordi ja kommunikatsiooni korraldusele

Transpordikorraldus ühinevates omavalitsustes ühinemise järgselt nõuab ümberkorraldusi. Hea ühendus uue valla keskuse Elvaga on Palupera Hellenurme piirkonnal, Rõngul, Rannul (Rannu alevik), Kongutal, kuid Puhjaga on ühendus pigem kehv. Seega on vajalik tihendada senist liinivõrku Puhja-Elva suunal, samuti on problemaatiline ühistranspordiühendus Rannu valla külade Verevi, Suure-Rakke, Väike-Rakke küla ja Elva vahel. Transpordikorralduse arendamisel uues vallas võetakse eesmärgiks elanike tegelikele vajadustele vastava süsteemi kujundamine.

Kommunikatsiooni oluliseks osaks on uue valla infoleht, mis hakkab ilmuma 2 korda kuus ning on valla elanikele tasuta (kojukanne postkasti). Tegemist on valla ametliku uudiskandja-infolehega. Ametlikku ja muud vajalikku infot edastatakse läbi valla infolehe, ametliku veebilehe ja teiste elektrooniliste meediakanalite kaudu.

Ühinemise mõju ettevõtluskeskkonnale

Konguta, Rannu ja Rõngu vald kuuluvad Elva linna toimepiirkonda (st. nad on Elva kui keskuse mõjualas), ka Valga maakonnas asuva Palupera valla Hellenurme kant on töörande tõttu Elvaga tihedalt seotud⁸. Puhja valla ja Sangla kandi (Rannu vald) elanike jaoks on tõmbekeskus pigem Tartu. Kogu piirkonna suurimateks ja olulisemateks tööandjateks on Enics Eesti AS, Elva Tarbijate Ühistu, OÜ Põltsamaa Meierei Juustutööstus ja Promens AS.

⁷ Rahvastikuregistri andmetel 1. detsembri 2016 seisuga.

⁸ A. Tõnurist, M. Servinski, Ü.Valdma "Toimepiirkondade määramine" (2014) Statistikaameti kogumik lk. 25

Lepinguosaliste eesmärk on luua soodne ettevõtluskeskkond lähtutakse arendus- ja planeerimistegevuses arusaamast, et elu-, loodus- ja ettevõtluskeskkond moodustavad ühtse terviku. Koostöö, mis on ka juba varasemalt piirkonna ettevõtjate vahe toimunud, toetatakse ka uues omavalitsuses ning rakendatakse uusi läbimõeldud koostöövorme ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja valla elanike töövõimaluste mitmekesistamiseks. Ühinejate jaoks on oluline senisest rohkem ära kasutada haridusasutuste võimalusi ettevõtluspotentsiaali kasvatamiseks, pöörates tähelepanu lasteaedade ja koolide õppekavade kujundamisele, huvitegevusele ja –haridusele. Elanike tööhõive ja ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks nähakse võimalusena koostööd erinevate organisatsioonidega elanike täiend- ja ümberõppe korraldamisel.

Ühinemise mõju hariduslikule olukorrale

Lepinguosaliste eesmärk on tagada kõigile lastele lasteaiakohad, kvaliteetne elukohalähedane alus- ja põhiharidus ning gümnaasiumiharidus vastavalt kehtivale haridusvõrgule.

Alusharidust pakkuvad lasteaiad paiknevad moodustavas Elva vallas piisava tihedusega ja jäävad toimima senistes asukohtades, vajadusel ehitatakse lasteaedade juurde (näiteks Käärdi piirkond). Haridusasutuste töötajate töötasu ühtlustamine tagab kvalifitseeritud pedagoogide ja tublide õpetaja abide olemasolu. Oluline on, et lasteaedades ja koolides oleks võimalik saada kvaliteetseid tugiteenuseid (logopeed, psühholoog, tugiisik lapsele), mida varasemalt kõik omavalitsused pakkuda ei saanud. Plaanis on luua kompetentsikeskus erivajadustega laste ja nende perede toetamiseks.

Kokku on lepitud, et koolid säilivad, arendatakse nende omavahelist koostööd. Valla kõiki haridusasutusi käsitletakse ühtse hariduspiirkonna üksustena, tagades nende autonoomse juhtimise ja koordineerides koostööd. Vajadusel luuakse koordineeriva funktsiooniga hariduskogu. Samuti säilitatakse võimalus jätkata õpinguid kaugõppe vormis.

Elva valla kui organisatsiooniliselt ühtse teenusepiirkonna toimimine

Valla territooriumil korraldatakse teenuste pakkumine ühtsetel alustel. Elva vallavalitsus kui ametiasutus pakub avalikke teenuseid valla ametiasutuses Elva vallasiseses linnas ning igapäevaselt vajalike teenuste osutamiseks ning piirkonna ja vallakeskuse sidususe tagamiseks teeninduskeskustes Konguta, Palupera, Puhja, Rannu ja Rõngu piirkonnas. Teenuskeskustes on tagatud vähemalt esmane nõustamisteenus ja sotsiaalteenus. Teenuskeskuste staatus, funktsioonid, teenuste nimekiri ning teenistujate ameti- ning töökohad määratakse kindlaks valla ametikohtade struktuuris, mis töötatakse välja ettevalmistusperioodi jooksul. Uues omavalitsuses delegeeritakse võimalikult paljude igapäevaselt vajalike teenuste osutamine ning võimalikud haldusfunktsioonid teenuskeskustele, kodanikeühendustele ja eraettevõtetele, tagades samas valdkonna professionaalse ja majanduslikult tõhusa juhtimise.

Ühes toimepiirkonnas asuvate omavalitsuste ühinemine loob eeldused, et ühinemisest tulenevat kõrgemat finants- ja haldussuutlikkust saab rakendada piirkonna ühtlaseks arendamiseks. Halduskorralduse muutumine aitab kaasa ühinenud omavalitsuse tasakaalustatud ja terviklikule arengule ning tagab ühtse juhtimise, mis on eelduseks kohaliku omavalitsuse jätkusuutlikule tegevusele ning majandusliku potentsiaali kasvule, sealhulgas võimekusele osaleda pikaajalises planeerimises ja ühisprojektides. Omavalitsuste ühinemisega soovitakse moodustada jätkusuutlik ja tervikliku ruumistruktuuriga vald, mida iseloomustab hästi toimiv teenuskeskuste võrgustik, head transpordiühendused ja kõrge arengupotentsiaal ühtse piirkonnana.

Eelnõu ei oma olulist mõju keskkonnale, riigiasutuste korraldusele, riigi julgeolekule ega välissuhetele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks teostavad ühinevad kohaliku omavalitsuse üksused vähemalt järgmisi tegevusi:

- 1) valla põhimääruse ja vallavalitsuse hallatavate asutuste põhimääruste kinnitamine;
- 2) arengukava kinnitamine;
- 3) üldplaneeringu koostamine;
- 4) eelarvestrateegia ja eelarve koostamine ja kinnitamine;
- 5) muude õigusaktide ajakohastamine;
- 6) ametiasutuste reorganiseerimine jne.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine võib tuua kaasa kulusid kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvetele tööjõukulude osas (eelpoolnimetatud tegevuste teostamiseks, hüvitised võimalike koondamiste puhul), mis on võimalik katta haldusreformi seaduse § 20–23 sätestatud tingimustel ja korras riigieelarvest eraldatavast ühinemistoetusest.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine toob kaasa kulud riigieelarvele. Haldusreformi seaduse § 21 lõike 4 alusel makstakse ühinemise järgselt vähemalt 5000 elanikuga omavalitsustele ühinemistoetust kahekordses määras (100 eurot elaniku kohta) ning § 21 lõike 7 alusel üle 11 000 elanikuga omavalitsuse moodustamisel 500 000 eurot täiendavat toetust. Ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 2017. aasta 1. jaanuari seisuga. Ühinemistoetust arvutatakse iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta eraldi ning see ei või olla väiksem kui 300 000 eurot ja suurem kui 800 000 eurot iga ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta.

Rahvastikuregistri andmetel elab 1. detsembri 2016. a seisuga Elva linnas 5743 inimest, Rõngu vallas 2744 inimest, Puhja vallas 2249 inimest, Rannu vallas 1554 inimest, Konguta vallas 1415 inimest ning Palupera vallas 1027 inimest (Astuvere, Astra, Hellenurme, Mäelooga, Palupera, Pastaku ja Urmi külas 537 inimest). Haldusreformi seaduse § 21 lõike 11 kohaselt ei vähendata ühinemistoetuse arvutamisel territooriumiosa teise kohaliku omavalitsuse üksuse koosseisu arvutamisel ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse elanike arvu üle antud territooriumiosa elanike arvu võrra. Seetõttu arvutatakse Palupera vallale ühinemistoetust valla kogu elanike arvu ehk 1027 elaniku järgi. Kokku on tulevases omavalitsuses 14 245 inimest. Elva valla moodustumisel on riigieelarvest eraldatava ühinemistoetuse summaks 2 574 300 eurot (574 300 + 300 000 + 300 000 + 300 000 + 300 000 + 300 000 + 500 000) eurot⁹.

Ühinemistoetus eraldatakse arvestades haldusreformi seaduse § 22 kehtestatud ühinemistoetuse maksmise korda. Ühinemise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse ühinemistoetuse suuruse kinnitab Vabariigi Valitsus korraldusega.

Valla- või linnavalitsus peab ühinemistoetuse saamiseks esitama ühe kuu jooksul pärast ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamist Rahandusministeeriumile ühinemistoetuse eraldamise taotluse, milles

⁹ Kuna ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 01.01.2017 seisuga, võib ühinemistoetuse maht Elva linna osas muutuda, sest üle 3000 elanikuga kuid alla 5000 elanikuga omavalitsustele eraldatakse toetust kahekordses määras vastavalt elanike arvule.

selgitab ühinemistoetuse kasutamise vastavust kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse § 6 lõikele 2.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu on kavandatud jõustuma Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, välja arvatud eelnõu §-d 1, 2 ja 4. Nimetatud sätted jõustuvad kohaliku omavalitsuse volikogus valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

Eelnõu jõustumise tähtjad on sätestatud Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikes 1.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu ei saadeta eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastusringile, kuna see ei puuduta otseselt teiste ministeeriumite valitsemisala. Samuti ei saadeta seda kooskõlastamiseks üleriigilistele kohaliku omavalitsuse üksuste liitudele, kuna tegemist on omavalitsuste omaalgatusliku ühinemise otsustamisega, mille puhul ei ole vajadust teiste ühinemisega mitteseotud omavalitsuste arvamust küsida.